

ФІНАНСИ, БАНКІВСЬКА СПРАВА, СТРАХУВАННЯ ТА ФОНДОВИЙ РИНОК

DOI: <https://doi.org/10.32689/2523-4536/75-8>
УДК 336.22:339.727.22

Сливка О. А.

кандидат економічних наук,
Приватне акціонерне товариство «Вищий навчальний заклад
«Міжрегіональна Академія управління персоналом»
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-8585-3333>

Маслій В. В.

кандидат економічних наук, доцент,
Західноукраїнський національний університет
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-9672-9669>

Бляск В. І.

аспірант,
Західноукраїнський національний університет
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-5514-670X>

Slyvka Oksana

PhD in Economics, Associate Professor,
Private Joint Stock Company “Higher Educational Institution
“Interregional Academy of Personnel Management”

Maslii Vadym

PhD in Economics, Associate Professor,
West Ukrainian National University

Bliask Volodymyr

Postgraduate Student,
West Ukrainian National University

TAX HELL INDEX ЯК ІНСТРУМЕНТ ОЦІНКИ ВПЛИВУ ПОДАТКОВОЇ ПОЛІТИКИ НА ПРЯМІ ІНОЗЕМНІ ІНВЕСТИЦІЇ

TAX HELL INDEX AS A TOOL FOR ASSESSING THE IMPACT OF TAX POLICY ON FOREIGN DIRECT INVESTMENT

В роботі проаналізовано зв'язок між ефективністю податкової системи та обсягами залучених прямих іноземних інвестицій. В якості показника ефективності застосовано Tax Hell Index, висвітлено методику побудови та проаналізовано його аналітичні можливості шляхом декомпозиції на дві основні компоненти. На основі оцінки ефективності податкової системи виділено три групи країн: «податкове пекло», країни із ризиковою податковою системою та країни із нормальною податковою системою. На основі результатів кореляційного аналізу, в розрізі трьох груп досліджуваних країн, виявлено наявність оберненого зв'язку між фіскальною компонентою та компонентою «якість управління». Результати аналізу взаємозалежності між фіскальною компонентою індексу та обсягами прямих іноземних інвестицій для країн-членів ЄС засвідчили про наявність слабого оберненого зв'язку між даними показниками.

Ключові слова: податкова система, прямі іноземні інвестиції, фіскальна компонента, кореляційний аналіз, ефективність.

Globalization has significantly influenced the flows of foreign direct investment (FDI), promoting their growth and diversification. The competition among governments to attract foreign investment has become a crucial aspect of international economic policy. Among the traditional determinants of FDI, a favorable tax policy is an important factor affecting the choices of foreign investors. The main instruments of fiscal policy include government revenues (tax receipts) and government expenditures. Effective fiscal policy significantly impacts the volume of attracted FDI.

Studying the impact of tax policy on FDI is relevant for several key reasons: 1) Tax policy directly affects investors' decisions on capital placement, which, in turn, impacts economic growth; 2) Researching tax policy is important for understanding how countries can enhance their competitiveness; 3) Tax policy should not only promote investment attraction but also ensure sufficient tax revenues to finance government expenditures; 4) Studying the impact of tax policy on FDI allows countries to adapt to new global challenges and maintain competitive advantages; 5) The results of research help governments develop and implement tax reforms that maximize the attraction of FDI. Evaluating the impact of tax policy on FDI is a complex task and involves the use of various methods and approaches. In our study, we applied the method of systematic literature review, decomposition method, correlation analysis, comparative method, and graphical methods. The results of the decomposition of the Tax Hell Index indicate an inverse relationship between its two components: the fiscal component and the "quality of governance" component. This means that a high level of fiscal pressure does not always correspond to low governance quality indicators and vice versa. The results of the correlation analysis, which was used to assess the strength of the relationship between the fiscal component and the volume of FDI, revealed a weak inverse relationship between the examined indicators. Thus, we can conclude that this index does not fully characterize the effectiveness of tax policy in the context of attracting FDI, and therefore, it is advisable to use multifactor regression models for further research.

Keywords: tax system, foreign direct investments, fiscal component, correlation analysis, effectiveness.

Постановка проблеми. Прискорені процеси глобалізації породили значну конкуренцію між країнами в сфері залучення іноземних інвестицій. Останні розглядаються як драйвер економічного зростання, не тільки для країн з перехідною економікою, але й для високорозвинених. Прямі іноземні інвестиції, завдяки лібералізації торгівлі та відкритості кордонів, є найбільш ефективним інструментом отримання технологічних інновацій, нових методів виробництва та управління, вони розширюють експортні можливості та сприяють розвитку нових секторів економіки країни-реципієнта.

Національні уряди при розробці політики залучення іноземних інвестицій обов'язково враховують податкову складову, оскільки остання є доповнюючою компонентою формування інвестиційного клімату країни. Ефективність податкової системи, в контексті податкового навантаження та його структури, адміністрування податків є ключовим фактором у залучення прямих іноземних інвестицій.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Роль податкової політики в процесі залучення прямих іноземних інвестицій різносторонньо висвітлена у науковій літературі. А. Klemm та S. Van Parys (2012) зазначають, що податкова політика часто застосовується для сприяння ПІІ. На основі даних по країнах Латинської Америки, Карибського басейну та Африки за 1985–2004 роки вони знайшли докази того, що нижчі ставки податку на прибуток та більш тривалі податкові канікули позитивно впливають на обсяги залучених ПІІ [1]. І.А. Nistor та D. Paun (2013) до основних причин, з яких іноземних інвесторів цікавлять певні країни відносять економічну та фіскальну політику останніх, а також рівень бюрократії або наявність необхідної інфраструктури. На прикладі Румунії вони встановили наявність зв'язку між економічним розвитком, рівнем оподаткування та обсягами

залучених ПІІ [2]. Податкову політику країни-реципієнта як визначальну детермінанту ПІІ також виокремлюють M. Justman, J.F. Thisse та T. Van Ypersele [3], S. Silajdzic та E. Mehic [4]. A. Dornean та D.C. Oanea зазначають, що за допомогою фіскальної політики центральні органи влади можуть впливати на розподіл доходів і ресурсів та на економічну діяльність, а її зміни впливають на такі макроекономічні показники як ВВП, державний борг та ПІІ. Вони виділяють два важливих інструменти фіскальної політики: державні доходи (податкові надходження) та державні витрати [5].

Ефективність податкової політики країни можна оцінити за допомогою таких показників як індекс податкової конкурентоспроможності, індекс легкості ведення бізнесу, індекс економічної свободи, індекс податкового тягаря, індекс соціальної справедливості податкової системи.

Мета статті визначити, чи існує зв'язок між Tax Hell Index та обсягами залучених прямих іноземних інвестицій.

Виклад основного матеріалу. Для оцінки ефективності податкової системи країни, експертами неприбуткової організації «The 1841 Foundation» був розроблений «Tax Hell Index». Він складається з двох основних компонентів: фіскальної та якості управління (рис. 1). Їх вибір, як зазначає засновник Martin Litwak обумовлений тим, що: «Країну з високими ставками податків, не можна автоматично ідентифікувати як «пекло»».

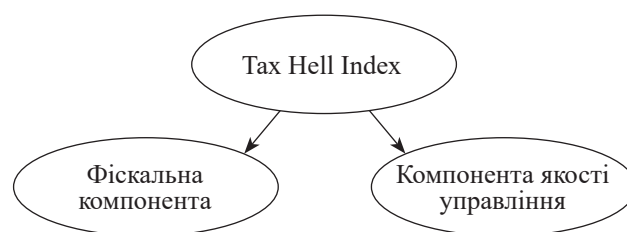

Рис. 1. Складові Tax Hell Index

Джерело: сформовано авторами

Це набагато складніший термін. Хоча найбільший вплив спричиняє фіскальний тиск, «податкове пекло» – це не тільки країна з високими податками, а швидше країна із низькою якістю управління, слабким верховенством права, де права на приватне життя та власність не застосовуються або не захищені належним чином» [6].

Фіскальна складова (питома вага в індексі 60 %) оцінюється за наступними напрямками та показниками:

- фіскальний тиск: вимірюється як загальна сума податків у відсотках до ВВП країни;
- борговий тиск: як відношення загального державного боргу до ВВП;
- інфляційний податковий тиск: як індекс інфляції;
- потенційний фіскальний тиск: відношення дефіциту/профіциту державного бюджету до ВВП.

Якість управління (питома вага в індексу 40 %) оцінюється на основі Всесвітніх показників управління (далі – WGI). Їх розробили D. Kaufmann, A. Kraay and M. Mastruzzi [7] для того, щоб допомогти дослідникам та аналітикам оцінити закономірності в сприйнятті якості управління органами державної влади в різних країнах, вони представлені на офіційному веб-сайті світового банку [8]. До їх складу входить 6 агрегованих показників: голос і відповідальність; верховенство права; регуляторна якість; політична стабільність; ефективність уряду; контроль корупції.

Агрегований Tax Hells Index дає можливість розбити досліджувані країни на три

Таблиця 1
Залежність між фіскальною компонентою та компонентою «якість управління»

Група	2022 рік	2023 рік
«Податкове пекло»	-0,774	-0,771
Ризикова	-0,799	-0,934
Нормальна	-0,432	-0,352

Джерело: сформовано авторами на основі даних [6]

групи: «податкове пекло», ризикова, нормальна. Загалом в 2022 році було оцінено 94, а в 2023 – 82 країни світу [6].

Оскільки Tax Hells Index складається з двох складових, на нашу думку, буде доцільно перевірити наскільки вони залежні між собою: чи відповідають високі (негативні) значення фіскальної складової високим (негативним) показникам якості управління, або ж навпаки. Для цього використаємо лінійний коефіцієнт кореляції. Обчислимо його значення для кожної групи країн (табл. 1), на основі інформації наведеної на офіційному сайті «The 1841 Foundation» [6].

Як свідчать отримані результати, між двома компонентами Tax Hells Index існує обернений зв'язок: посилення фіскального тиску не завжди супроводжується погіршенням якості управління. Особливо це помітно в тих країнах, які увійшли до першої та другої групи (рис. 2 і 3).

Зокрема, для Гаїті фіскальна компонента є доволі низькою (3,33 в 2022 році та 2,67 в 2023 році), проте через надзвичайно високе значення компоненти «якість управління» (18, як в 2022 так і в 2023 роках) ця

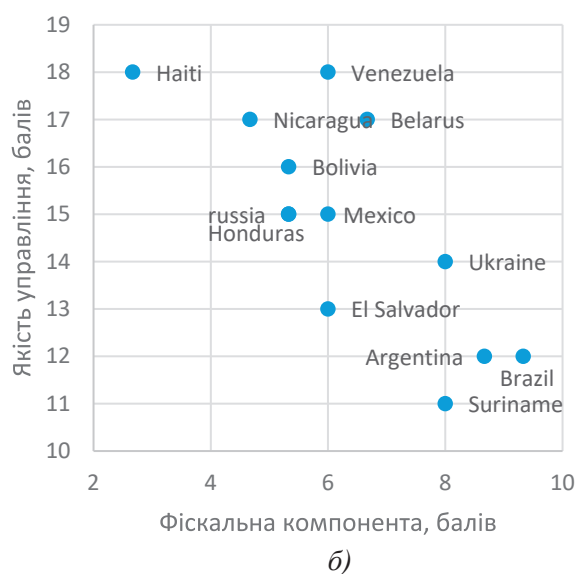
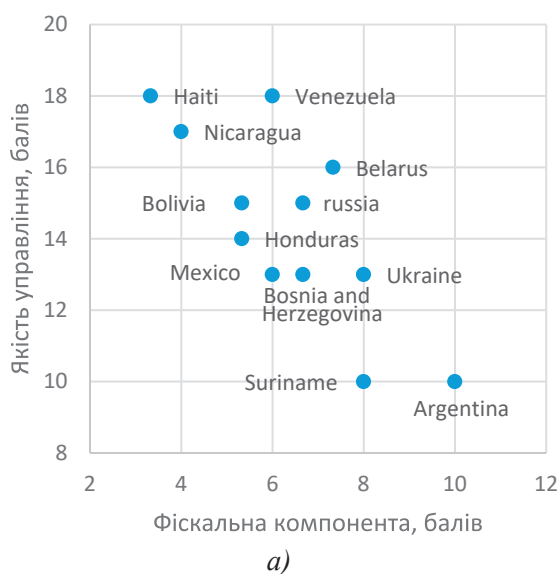

Рис. 2. Залежність між якістю управління та фіскальною компонентою для країн I групи: а) 2022 рік, б) 2023 рік

Джерело: побудовано авторами засобами Excel на основі [6]

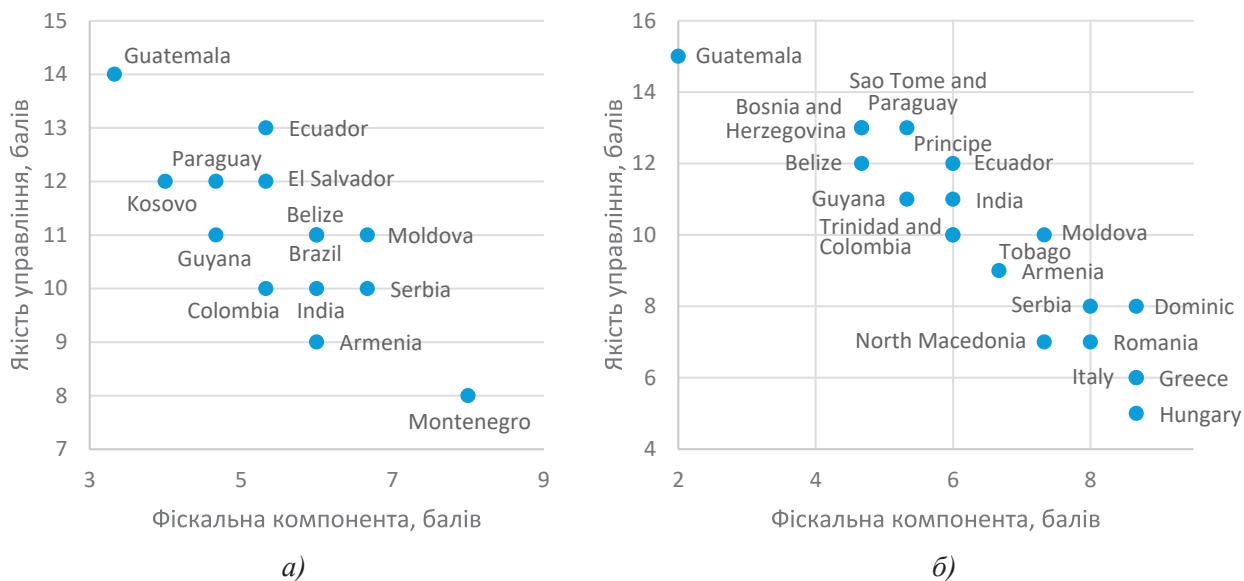

Рис. 3. Залежність між якістю управління та фіскальною компонентою для країн II групи: а) 2022 рік, б) 2023 рік

Джерело: побудовано авторами засобами Excel на основі [6]

країна відноситься до I групи. Для Сурінама, навпаки, високому значенню фіскальної компоненти (8, за досліджуваний період) відповідає найменше, для країн даної групи значення компоненти «якість управління» (10 в 2022 році та 11 в 2023 році). Україна має високі показники по обох компонентах протягом досліджуваного періоду (8 і 13 відповідно в 2022 році, 8 і 14 в 2023 році).

Аналогічна ситуацій по II групі: наприклад, Гватемала має дуже низький бал по фіскальній компоненті (3,33 в 2022 році та 2,0 в 2023 році), проте найвищий бал по

компоненті «якість управління» (14 і 15, відповідно в 2022 та 2023 роках). Парагвай, отримав доволі низькі бали за фіскальною компонентою (4,67 в 2022 році та 5,33 в 2023 році) проте компонента «якість управління» становила 12 балів в 2022 році та 13 в 2023 році.

Для країн з «нормальною» податковою системою, існує доволі слабкий обернений зв'язок між вищерозглянутими двома компонентами, про що свідчить графічне відображення на рис. 4. До цієї групи входять як країни із високим значенням фіскальної

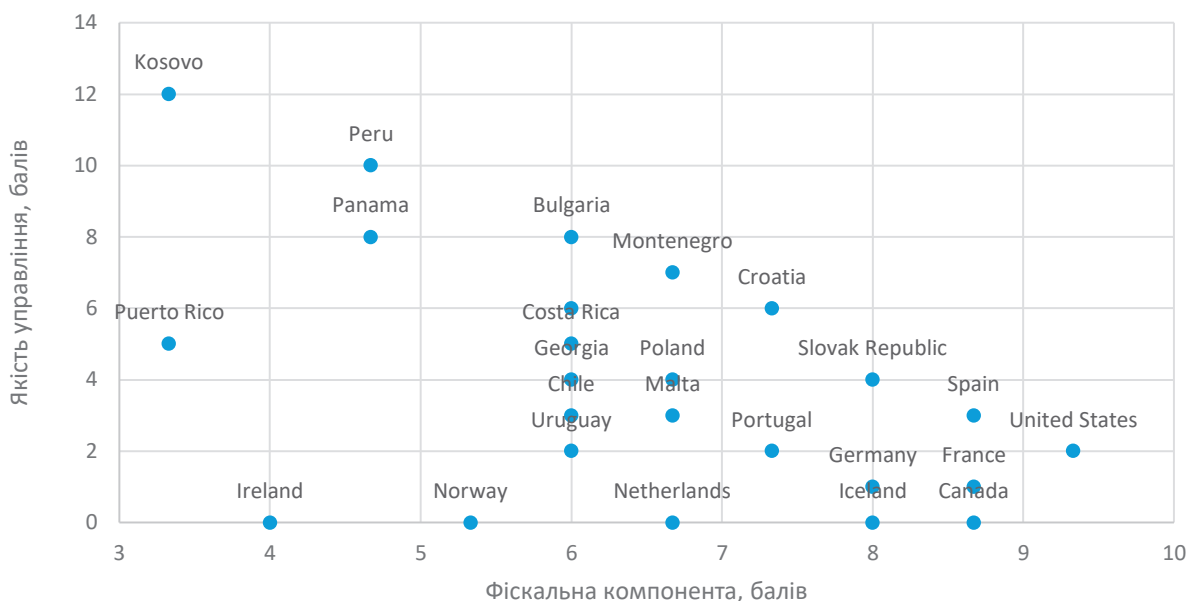

Рис. 4. Залежність між якістю управління та фіскальною компонентою для країн III групи, 2023 рік

Джерело: побудовано авторами засобами Excel на основі [6]

Таблиця 2

**Розподіл європейських країн за Tax Hells Index, 2022–2023
(країни розміщено відповідно до кількості балів)**

Група	2022 рік	2023 рік
«податкове пекло»	Україна, Боснія та Герцеговина	Україна
ризикова	Молдова, Чорногорія, Сербія, Косово	Молдова, Сербія, Боснія та Герцеговина, Греція, Італія, Румунія, Північна Македонія, Угорщина
нормальна	Хорватія, Словаччина, Греція, Італія, Угорщина, Болгарія, Кіпр, Польща, Північна Македонія, Румунія, Іспанія, Бельгія, Франція, Великобританія, Австрія, Німеччина, Словенія, Ісландія, Латвія, Португалія, Фінляндія, Чехія, Мальта, Нідерланди, Естонія, Литва, Норвегія, Швеція, Люксембург, Швейцарія, Сан Марино, Данія, Ірландія	Хорватія, Косово, Чорногорія, Болгарія, Іспанія, Словаччина, Кіпр, Бельгія, Франція, Польща, Великобританія, Німеччина, Словенія, Латвія, Португалія, Мальта, Чехія, Австрія, Ісландія, Фінляндія, Естонія, Литва, Нідерланди, Сан Марино, Норвегія, Швеція, Данія, Люксембург, Швейцарія, Ірландія

Джерело: побудовано авторами на основі [6]

компоненти та низьким значенням компоненти «якість управління», так і навпаки. Зокрема у 2023 році до неї були включені такі країни із високим рівнем оподаткування та високою якістю управління: Іспанія: 8,67 та 3,00 відповідно; США: 9,33 та 2,00; Словаччина: 8,00 та 4,00; Бельгія: 8,67 та 1,00; Франція: 8,67 та 1,00; Канада: 8,67 та 0,00.

Стосовно європейських країн (див. табл. 2), до першої групи в 2022 році входила Україна та Боснія та Герцеговина; до другої: Молдова, Чорногорія, Сербія та Косово; до третьої – усі інші країни, які були оцінені. В 2023 році Україна залишилась в першій групі, до другої групи була включена Боснія та Герцеговина (що свідчить про певний прогрес у фіскальній політиці та управлінні), Сербія, а також Греція, Італія, Румунія, Північна Македонія та Угорщина (що свідчить про погіршення фіскальних умов в цих країнах).

До третьої групи увійшли інші країни ЄС та Косово. Слід зазначити, що вдруге Ірландія очолює рейтинг європейських країн.

Серед країн-членів ЄС найкращі значення Tax Hells Index в 2022 році мали Ірландія, Швеція, Литва та Естонія, а за фіскальною складовою: Ірландія, Данія та Румунія. В 2023 році найкращі значення Tax Hells Index були у Ірландії, Люксембургу та Швейцарії, фіскальної складової у цих же країн. З метою оцінки впливу податкової системи на обсяги залучених ПП, застосуємо кореляційний аналіз. В якості факторної змінної візьмемо значення Tax Hells Index, а також значення його фіскальної компоненти, результативною змінною буде показник «внутрішні запаси прямих іноземних інвестицій у відсотках до ВВП».

Дані щодо цього показника наведено на офіційному сайті Eurostat [9].

За відсутності даних по всіх країнах членах ЄС за 2023 рік, обчислимо коефіцієнт кореляції між вищезазначеними показниками за 2022 рік. Так, коефіцієнт кореляції між значеннями Tax Hells Index та внутрішніми запасами ПП становить -0,281, а між фіскальною компонентою та внутрішніми запасами ПП – (-0191), що свідчить про слабкий обернений зв'язок між досліджуваними змінними.

Висновки. Результати проведеного дослідження свідчать, що Tax Hells Index не повною мірою дає оцінку ефективності податкової системи певної країни. Його складові не завжди взаємоузгоджені між собою, про що свідчить обернений зв'язок між ними. Оцінка впливу податкової системи як на основі Tax Hells Index, так і на основі його фіскальної складової не дає можливості оцінити, наскільки взаємопов'язані між собою фіскальні детермінанти та обсяги залучених іноземних інвестицій. Насамперед, це може бути пов'язане із оцінюванням на основі крос секційних даних, які не містять інформації про зміни в часі окремих одиниць спостереження та не показують трендів або еволюцію змін. Для оцінки причинно-наслідкових зв'язків між податковою системою та обсягами залучених прямих іноземних інвестицій, в подальшому, доцільно застосовувати дані панельного типу або часових рядів. Логічним також видається побудова багатфакторних регресійних моделей, оскільки є можливість здійснити декомпозицію фіскальної компоненти, що і є перспективним напрямом дослідження в даному контексті.

Список використаних джерел:

1. Klemm A., Van Parys S. (2012) Empirical evidence on the effects of tax incentives. *International Tax and Public Finance*, no. 19 (3), pp. 393–423. DOI: <https://doi.org/10.1007/s10797-011-9194-8>
2. Nistor Ioan Alin, Paun Dragos (2013) Taxation and its effect on foreign direct investments – the case of Romania. *Financial Sciences*, no. 3 (16), pp. 37–47.
3. Justman Moshe, Thisse Jacques-Francois, Van Ypersele Tanguy (2005) Fiscal Competition and Regional Differentiation. *Regional Science and Urban Economics*, no. 35 (6), pp. 848–861. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.regsciurbeco.2005.04.001>
4. Silajdzic Sabina, Mehic Eldin (2022) How Effective Is Tax Policy in Attracting Foreign Direct Investments in Transition Countries? *Central European Business Review, Prague University of Economics and Business*, no. 1, pp. 19–39. DOI: <https://doi.org/10.18267/j.cebr.274>
5. Dornean Adina, Oanea Dumitru-Cristian (2014) The Impact of Fiscal Policy on FDI in the Context of the Crisis. Evidence from Central and Eastern European Countries. *Procedia Economics and Finance*, no. 15, pp. 406–413. DOI: [https://doi.org/10.1016/s2212-5671\(14\)00468](https://doi.org/10.1016/s2212-5671(14)00468)
6. The 1841 Foundation. Tax Hells Index 2022, 2023. Available at: <https://the1841foundation.com>
7. Kaufmann Daniel, Kraay Aart, Mastruzzi Massimo (2010) The Worldwide Governance Indicators: Methodology and Analytical Issues. (January 2010). *Hague Journal on the Rule of Law*, no. 3 (2). DOI: <https://doi.org/10.1017/S1876404511200046>
8. Worldwide Governance Indicators (n.d.), Available at: <https://info.worldbank.org/governance/wgi/> (accessed April 1, 2024).
9. Eurostat. Available at: <http://www.ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/>

References:

1. Klemm, Alexander, Van Parys, Stefan. (2012). Empirical evidence on the effects of tax incentives. *International Tax and Public Finance*. 19 (3). P. 393-423. <https://doi.org/10.1007/s10797-011-9194-8>
2. Nistor, Ioan Alin, Paun, Dragos. (2013). Taxation and its effect on foreign direct investments – the case of Romania. *Financial Sciences*. 3 (16). P. 37-47.
3. Justman Moshe, Thisse Jacques-Francois, Van Ypersele Tanguy. (2005). Fiscal Competition and Regional Differentiation, *Regional Science and Urban Economics*. 35 (6). P. 848-861. <https://doi.org/10.1016/j.regsciurbeco.2005.04.001>
4. Silajdzic Sabina, Mehic Eldin, (2022). How Effective Is Tax Policy in Attracting Foreign Direct Investments in Transition Countries? *Central European Business Review, Prague University of Economics and Business*. 1. P. 19-39. <https://doi.org/10.18267/j.cebr.274>
5. Dornean Adina, Oanea Dumitru-Cristian. (2014). The Impact of Fiscal Policy on FDI in the Context of the Crisis. Evidence from Central and Eastern European Countries. *Procedia Economics and Finance*. 15. P. 406-413. [https://doi.org/10.1016/s2212-5671\(14\)00468](https://doi.org/10.1016/s2212-5671(14)00468)
6. The 1841 Foundation. Tax Hells Index 2022, 2023. <https://the1841foundation.com>
7. Kaufmann, Daniel, Kraay, Aart, Mastruzzi, Massimo. (2010). The Worldwide Governance Indicators: Methodology and Analytical Issues. (January 2010). *Hague Journal on the Rule of Law*. 3 (2). <https://doi.org/10.1017/S1876404511200046>
8. Worldwide Governance Indicators (n.d.), <https://info.worldbank.org/governance/wgi/> (accessed: 01.04.2024).
9. Eurostat. URL : <http://www.ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/>